राज्यसेवा मुख्य परीक्षा 2021
पेपर 1 ते 4
(वर्गीकरण व विश्लेषणात्मक प्रश्नसंच 2021)

INDEX

१ राज्यसेवा मुख्य परीक्षा – पेपर 1
(इतिहास, भूगोल व कृषी) 3

२ राज्यसेवा मुख्य परीक्षा – पेपर 2
(भारतीय राज्यघटना आणि भारतीय राजकारण व कायदे) 49

३ राज्यसेवा मुख्य परीक्षा – पेपर 3
(मानवी हक्क व मानव संसाधन विकास) 106

४ राज्यसेवा मुख्य परीक्षा – पेपर 4
(भारतीय अर्थव्यवस्था आणि विज्ञान तंत्रज्ञान) 164

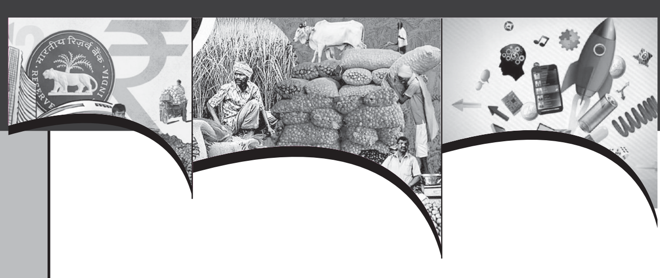

राज्यसेवा मुख्य परीक्षा 2021
पेपर 1 ते 4
(वर्गीकरण व विश्लेषणात्मक प्रश्नसंच 2021)

लेखन व संकलन : प्रा. प्रविण इंदूमती श्रीराम चोरमले
Email. : chormalepravin@gmail.com
pravincpublication@gmail.com

प्रकाशक :
प्रविण सी. पब्लिकेशन
128/3/1 बारंगणी मळा, ओव्हीओ गार्डन, फ्लॅट नं. ए 104,
धायरी - 411041
ऑफिस - 3 रा मजला, निलय कॉम्प्लेक्स, हॉटेल शेतकरीच्या
शेजारी, आनंद नगर, पुणे - 411051
Email. : pravincpublication @gmail.com
Telegram : Pravinchormaleanalysis

© लेखकाधिन
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, without permission. Any person who does any unauthorised act in relation to this publication may be liable to criminal prosecution and civil claims for damages.

आवृत्ती सहावी : नोव्हेंबर, 2022

मूल्य ₹ 210/-

अक्षर जुळवणी/मांडणी : युनिक ग्राफिक्स, पुणे

मुखपृष्ठ : Urban Pixels.in

विशेष सूचना :

पुस्तकातील माहिती शक्य तेवढी अद्ययावत व अचूक देण्याचा प्रयत्न केला आहे. तरीही नजरचुकीने काही त्रुटी असल्याचे निदर्शनास आणून दिल्यास योग्य त्या सूचनांचा पुढील आवृत्तीत आवश्य विचार करू. तसेच पुस्तक वाचताना काही समस्या निर्माण झाल्यास 9700529393 या भ्रमणध्वनी क्रमांकावर कॉल करून प्रत्यक्ष निराकरण करू शकता. तसेच विविध संकेतस्थळ, विविध संदर्भग्रंथांचा उपयोग करून पुस्तकाची रचना केली आहे. तरी लेखक, प्रकाशक, विक्रेता सर्व बाबींशी सहमत असेलच असे नाही.

राज्यसेवा मुख्य परीक्षा 2021
PAPER - I

MPSC -MAINS - I

1. **विधान A: 9 मार्च 1942 रोजी जपानने रंगून काबीज केले. विधान B: रंगून मधील विजयानंतर जपान कलकत्त्यावर हल्ला करु शकत होता. (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
   (1) A बरोबर आहे, B चुकीचे आहे.
   (2) A आणि B बरोबर आहेत.
   (3) A आणि B चुकीचे आहेत.
   (4) A चुकीचे आहे, B बरोबर आहेत.
   Assertion A : Japan carptured Rangoon on 9 th March, 1942.
   Reason B : Japan Could attack Calcutta after its Victory In Rangoon.
   (1) A is ture, B is false. (2) A And B are ture.
   (3) A and B are false. (4) A is false, B is ture.

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

2. **8 फेब्रुवारी 1943 रोजी पुढीलपैकी कोणत्या व्यक्तींनी मानव धर्म सभा स्थापन केली होती? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
   (a) दादोबा पांडुरंग तर्खडकर
   (b) दुर्गाराम मच्छाराम मेहता
   (c) लोकहितवादी गो. ह. देशमुख
   (d) डॉ. भाऊ दाजी लाड
   पर्यायी उत्तरे :
   (1) फक्त (a) आणि (b) बरोबर आहेत.
   (2) फक्त (b) आणि (c) बरोबर आहेत.
   (3) फक्त (c) आणि (d) बरोबर आहेत.
   (4) सर्व बरोबर आहेत.
   Who from the following persongs estabilished the Manav Dharma Sabha On 8 th February, 1843?
   (a) Dadoba Pandurang Tarkhadkar
   (b) Durgaram Machharam Mehta.
   (c) Lkhitwadi G. H. Deshmukh
   (d) Dr. Bhau Daji Lad.
   Answer Options :
   (1) Only (a) and (b) are correct.
   (2) Only (b) and (c) are correct.
   (3) Only (c) and (d) are correct.
   (4) All are correct.

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 1

मानवधर्म सभा, 1843 (सुरत) :
- दादोबा पांडुरंग तर्खडकर, दुर्गाराम मंछाराम
- तत्त्वे :
  - ➤ ईश्वर एक असून निराकार आहे.
  - ➤ ईश्वरभक्ती हाच धर्म आहे.
  - ➤ प्रत्येक व्यक्तीला विचार करणयचे स्वातंत्र्य आहे.
  - ➤ जातीभेद पाळू नये.
  - ➤ नित्यकर्म विवेकास अनुसरून करावे.
- सभेचा प्रार्थनेचा दिवस : रविवार
- सहभागी व्यक्ती : दिनमणी शंकर, दामोदरदास, दलपतराम भागुबाई

3. **खालीलपैकी कोणत्या व्यक्ती ''हिंदुमहासभे'शी संबंधित नव्हत्या? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
   (a) स्वामी विवेकानंद (b) प. मदन मोहन मालविय
   (c) डॉ. मुंजे (d) स्वामी दयानंद सरस्वती.
   पर्यायी उत्तरे :
   (1) फक्त (a) आणि (b) बरोबर आहेत.
   (2) फक्त (b) आणि (c) बरोबर आहेत.
   (3) फक्त (a), (b) आणि (c) बरोबर आहेत.
   (4) फक्त (a) आणि (d) बरोबर आहेत.
   Who from the following persongs were Not associated with Hindu Mahasabha?
   (a) Sawami Vivekanand
   (b) Pandit Madan Mohan Malviya
   (c) Dr. Munje.
   (d) Swami Dayanand Saraswati.
   Answer Options :
   (1) Only (a) and (b) are correct.
   (2) Only (b) and (c) are correct.
   (3) Only (a), (b) and (c) are correct.
   (4) Only (a) and (d) are correct.

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

अखिल भारतीय हिंदू महासभा, 1912 :
- पहिले अधिवेशन : 1915 (हरिद्वार)

- अध्यक्ष : कासीम बाजारचे महाराज
- हिंदू महासभेशी निगडित व्यक्ती : मदन मोहन मालवीय, डॉ. मुंजे, सावरकर, हेडगेवार.
- **Logic :** स्वामी दयानंद सरस्वतींचा मृत्यू 1883 मध्येच झाला आहे. म्हणून त्यांचा 1915 ला स्थापन झालेल्या हिंदू महासभेशी संबंध असणार नाही.

4. चले जाव ठरावाचे महत्त्वाचे मुद्दे कोणते होते?

(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) हिंदुस्थानने ब्रिटीशांच्या गुलामगिरीत राहणे, हे पाप आहे.

(b) ब्रिटीशांच्या गुलामगिरीतील आशिया व आफ्रिका खंडातील राष्ट्रांना भारतीय स्वातंत्र्य प्रेरणादायी ठरणार आहे.

(c) साम्राज्यवादाला रोखण्यासाठी हिंदुस्थानला स्वातंत्र्य मिळणे गरजेचे होते.

पर्यायी उत्तरे :

(1) फक्त (a) आणि (c) (2) फक्त (a) आणि (b)

(3) फक्त (b) आणि (c) (4) फक्त (a), (b) आणि (c)

What were the important points in the Quit India Resolution?

(a) To remain in the slavery of the British is a sin for India.

(b) India's freedom will inspire the contries in the continents of Asia and Africa that are staying under the salvery of the British.

(c) Indian freedom was necessary to prevent impreialism.

Answer Options :

(1) Only (a) and (c) (2) Only (a) and (b)

(3) Only (a) and (c) (4) (a) , (b) and (c)

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- 8 ऑगस्ट रोजी पं. जवाहरलाल नेहरू यांनी प्रसिद्ध छोडो भारत ठराव मांडला व प्रचंड बहुमताने पारीत झाला.

चले जाव चळवळ :

- 8 ऑगस्ट 1942
- **कारणे :**
  - ➤ क्रिप्स मिशन अयशस्वी.
  - ➤ लोकामधील असंतोष वाढला होता.
  - ➤ जपान आक्रमणाची भिती.
- **काही नेत्यांची स्थानबद्धता :**
  - ➤ महात्मा गांधी (पुणे)
  - ➤ राजेंद्रप्रसाद (पटना)
  - ➤ जयप्रकाश नारायण (हजारीबाग)

समांतर सरकार/प्रतिसरकार

- बलिया (उत्तरप्रदेश) : चितू पांडे
- जातीय सरकार (प.बंगाल) : सतीशचंद्र सामंत
- सातारा : क्रांतिसिंग नाना पाटील

5. बाळ गंगाधर खैरांच्या मंत्रीमंडळात अर्थ मंत्री कोण होते.?

(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021

(1) अण्णासाहेब लठ्ठे (2) शंकरराव देव

(3) गंगाधरराव देशपांडे (4) अच्युतराव पटवर्धन

Who Was the Finance Minister In Bal Gangadhar Kher's Ministry?

(1) Annasheb Latthe

(2) Shankarro Deo.

(3) Gangadharrao Deshpande.

(4) Achyutrao Patwardhan.

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 1

- बाळ गंगाधर खेर हे 1937 मध्ये प्रथमच बॉम्बे प्रेसिडेन्सीचे पंतप्रधान बनले व हे सरकार दुसऱ्या महायुध्दात ब्रिटिश भारताचा समावेश केलेल्या निषेधार्थ 7 सदस्यीय सरकारने 1939 मध्ये राजीनामा दिले
- सरकार स्थापना 19 जुलै 1937
- सरकार 7 कॅबिनेट मंत्री (मुख्यमंत्री सहित) 6 संसदीय सचिव असे होते.

	मंत्री	पदभार
1	बाळ गंगाधर खेर (पंतप्रधान)	शिक्षण मंत्री
2	अन्नासाहेब लठ्ठे	अर्थ मंत्री
3	के. एम. मुन्शी	घर आणि कायदेशीर मंत्री
4	एम. डी गिल्डर	आरोग्य व उत्पादन शुल्क
5	मोरारजी देसाई	महसूल, कृषी, ग्रामीण विकास
6	माझी नुरी	सार्वजनिक बांधकाम मंत्री
7	एल. एम. पटेल	स्थानिक स्वराज्य संस्था

6. पुणे कराराच्या तरतुदी कोणत्या होत्या?

(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) दलित वर्गासाठी प्रांतिक कायदेमंडळात काही जागा राखून ठेवाव्यात.

(b) दलित वर्गासाठी केंद्रीय कायदेमंडळात काही जागा राखून ठेवाव्यात.

(c) या तरतुदी बदलू नयेत.

पर्यायी उत्तरे :

(1) (a), (b) आणि (c) (2) फक्त (a) आणि (b)

(3) फक्त (b) आणि (c) (4) फक्त (a) आणि (c)

What were the provisions of the Poona Pact?

(a) To Keep certain reserved seats for the depressed classes in State legislature.

(b) To reserve cretain seats for the depressed classes in

the Central legislature.

(c) These Provisions were not to be changed.

Answer Options :

(1) (a) , (b) and (c) (2) Only (a) and (b)

(3) Only (b) and (c) (4) Only (a) and (c)

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

पुणे करार – 24 सप्टेंबर 1932

- **कराराच्या तरतुदी :**
  - केंद्रीय कायदेमंडळात साधारण मतदार संघापैकी 18% जागा दलितांसाठी राखीव असतील.
  - प्रांतीक कायदेमंडळात दलितांसाठी राखीव जागांची संख्या 71 वरून 148 पर्यंत वाढविण्यात आली
  - राखीव मतदारसंघाचा स्वीकार केला
  - प्रत्येक राखीव जागेसाठी मतदार यादीमधील दलित मतदार प्रथम चार दलिताचे पॅनल निवडून देतील. पुढे सर्वसाधारण मतदार त्यांच्यातून एकाला निवडून देतील. इत्यादी तरतुदी होत्या.

7. 1924 मध्ये तुरुंगातून सुटून आल्यावर गांधीजी, सी. राजगोपालाचारी, राजेंद्र प्रसाद यांनी स्वत:ला पुढीलपैकी कोणत्या कामात व्यस्त ठेवले होते.? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) हरीजनांचा उद्धार करणे.

(b) चरख्यावर हातानी सुत काढणे.

(c) स्त्रियांचा उद्धार करणे.

(d) राजकारणातील उपक्रमात भाग घेणे.

पर्यायी उत्तरे :

(1) फक्त (a) आणि (d) (2) फक्त (a) आणि (b)

(3) फक्त (b) आणि (c) (4) फक्त (c) आणि (d)

After their release from jail in 1924, Gandhiji, C. Rajangopalchari, Rajaendra Prasad Kept themselves busy with which of the following activities?

(a) Upliftment of Harijans

(b) Hand-spinning on charkha

(c) Upliftment of woman

(d) Participate in political activities.

Answer Options :

(1) Only (a) and (c) (2) Only (a) and (b)

(3) Only (b) and (c) (4) Only (c) and (d)

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

- मार्च 1922 मध्ये स्वराज्य पार्टीची स्थापना झाली. यामध्ये दोन गट तयार झाले.
  1. स्वराज्य परिवर्तन समर्थक
  2. स्वराज्य परिवर्तन विरोधी
- **स्वराज्य समर्थक पाटी :**
  - **नेतृत्व :**
    1. सी. आर. दास
    2. मोतीलाल नेहरू
    3. अजमल खान
  - **विचार :**
    - विधानपरिषदेमध्ये जाण्यास इच्छूक.
    - मुख्य उद्देश राजनितिक संघर्ष होता.
  - **उपलब्धी :**
    - 1928 मध्ये पब्लिक सेफटी बिल चा पराजय.
    - 1925 मध्ये विठ्ठलभाई पटेल केंद्रीय कार्यकारणी अध्यक्ष बनले.
    - बजेट संबंधी सरकारच्या विरोधात मतदान.
- **स्वराज्य परिवर्तन विरोधी :**
  - **नेतृत्व :**
    1. विठ्ठलभाई पटेल
    2. सी. राजगोपालचारी
    3. राजेंद्रप्रसाद
    4. एम.ए. अन्सारी
  - **उपलब्धी :**
    - खादी आश्रमाची स्थापना
    - हिंदू-मुस्लीम एकतासाठी प्रयत्न
    - राष्ट्रीय शिक्षण संस्थांची स्थापना.

8. पुढील वाक्यात कोणाचे वर्णन केले आहे.? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) त्यांना जुलै 1940 मध्ये अटक करण्यात आली.

(b) ते तुरुंगात भूक हरताळावर गेले.

(c) त्यांना 5 डिसेंबर 1940 रोजी सोडण्यात आले.

(d) 1943 मध्ये त्यांचे लक्ष अति पूर्वेकडे गेले.

पर्यायी उत्तरे :

(1) वीर सावरकर (2) चित्तरंजन दास

(3) सुभाषचंद्र बोस (4) अच्युतराव पटवर्धन

Who is described in the following sentences?

(a) He was arrested in Jyly 1940

(b) He went on hunger strike in prison.

(c) He Has released on 5 th December 1940

(d) In1943, his attention was turned to the Far East.

Answer Options :

(1) Veer Savarkar (2) Chittaranjan Das

(3) Subhash Chndra Bose. (4) Acyutrao Patwardhan.

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 3

सुभाषचंद्र बोस :

- जन्म : 13 जानेवारी 1897
- पदवी : 1919
- ICS उत्तीर्ण : 1920

2 राज्यसेवा मुख्य परीक्षा 2021
PAPER - II

1. **अरविंद केजरीवाल व आम आदमी पार्टीबाबत पुढील दोन विधाने लक्षात घ्या : (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
   (a) ते आय.आय.टी. मुंबईचे माजी विद्यार्थी आहेत.
   (b) त्यांच्या पक्षाने पंजाबच्या 2022 मध्ये झालेल्या विधानसभा निवडणुकीत 117 पैकी 92 ठिकाणी विजय प्राप्त केला.
   वरीलपैकी योग्य विधान/ने ओळखा :
   (1) फक्त (a) बरोबर
   (2) फक्त (b) बरोबर
   (3) (a) आणि (b) दोन्ही बरोबर
   (4) (a) आणि (b) दोन्ही बरोबर नाहीत .
   Consider the following two statements about Arvind Kejriwal and Aam Aadmi Party :
   (a) He is an alumni of IIT Mumbai.
   (b) In the (2022) assembly elections held in Punjab, his party won 92 of the 117 seats.
   Select the correct statements from the above :
   (1) Only (a) is right
   (2) Only (b) is right
   (3) Both (a) and (b) are right
   (4) Neither (a) nor (b) is right

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

- **अरविंद केजरीवाल**
  - जन्म : 16 ऑगस्ट 1968 (शिवनी, हरियाणा)
  - शिक्षण : आयआयटी, खरगपूर (बी.टेक.)
  - **राजकीय कारकीर्द :**
    - **पंजाब (2022) :** आम आदमी पार्टी – 92/117
    - **दिल्ली :**
      2013 : 28/70
      2015 : 67/70
      2020 : 62/70
    - **गोवा :**
      2022 : 4/40

2. **खालील कथने लक्षात घ्या : (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
   (a) भारतीय रिपब्लीकन पक्षाची स्थापना 3 ऑक्टोबर, 1957 रोजी झाली.
   (b) एन. शिवराज हे RPI चे प्रथम अध्यक्ष होते.
   (c) रामराज्य परिषदेची स्थापना, 1948 मध्ये झाली.
   (d) स्वामी करपात्री, स्वामी स्वरूपानंद सरस्वती हे रामराज्य परिषदेचे नेते होते.
   वरीलपैकी अयोग्य कथन कोणते आहे ?
   (1) कथन (a) . (2) कथन (b)
   (3) कथन (c) (4) वरीलपैकी नाही
   Consider the following statements :
   (a) The Republican Party of India was formed on 3rd October, 1957.
   (b) N. Shivraj was the first President of RPI.
   (c) The Ramrajya Parishad was formed in 1948.
   (d) Swami Karpatri, Swami Swaroopanand Saraswati were leaders of Ramrajya Parishad. Which is the incorrect statement from the above?.
   (1) Statement (a) (2) Statement (b)
   (3) Statement (c) (4) None of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- **रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया (3 ऑक्टोबर 1957)**
- संस्थापक : एन. शिवराज
  - यशवंत आंबेडकर, दादासाहेब रूपवटे, ए. जी. पवार, दत्ता कट्टी, पी. टी. बोराळे.

3. **पूर्वोत्तर भारतातील कोणता पहिला राजकीय पक्ष आहे ज्यास राष्ट्रीय पक्ष म्हणून मान्यता मिळाली आहे ? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
   (1) नॅशनल पिपल्स् पार्टी (एन.पी.पी.)
   (2) ऑल इंडिया युनायटेड डेमॉक्रेटिक फ्रन्ट (ए.आय.यू.डी.एफ.)
   (3) मिझो नॅशनल फ्रन्ट (एम.एन.एफ.)
   (4) नॅशनल डेमॉक्रेटिक प्रोग्रेसिव्ह पार्टी (एन.डी.पी.पी.)
   Which is the first political party from North-East India to be recognised as a National Party?
   (1) National People's Party (NPP)
   (2) All India United Democratic Front (AIUDF)
   (3) Mizo National Front (MNF)

(4) Nationalist Democratic Progressive Party (NDPP)

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 1

- **नॅशनल पीपल्स पार्टी (NPP) :**
  - स्थापना : 6 जानेवारी 2013
  - राष्ट्रीय पक्ष म्हणून मान्यता : 7 जून 2019
  - संस्थापक : पी. ए. संगमा
  - ईशान्येकडील राष्ट्रीय पक्ष म्हणून मान्यता मिळणारी पहिली पार्टी.

4. कांशी राम – बहुजन सक्षमीकरणाचे समर्थक.

(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) त्यांनी बॅकवर्ड ॲण्ड मायनॉरीटी कम्युनिटीज एम्प्लाईज फेडरेशन (बामसेफ) ची स्थापना 1976 मध्ये केली.

(b) त्यांनी बहुजन समाज पार्टी (बसपा) ची स्थापना 1984 मध्ये केली.

(c) राजकीय सत्ता ही सामाजिक समता प्राप्त करण्याची गुरुकिल्ली आहे, असे त्यांचे मत होते.

(d) ते दलित शोषित समाज संघर्ष समिती (डी.एस.-फोa) चे संस्थापक होते.

वरीलपैकी कोणती कथने योग्य आहेत?

(1) फक्त (a), (b), (d) (2) फक्त (b), (c), (d)

(3) फक्त (a), (c), (d) (4) फक्त (a), (b), (c)

Kanshi Ram -A proponent of Bahujan Empowerment.

(a) He founded The Backward and Minority Communities Employees Federation (BAMCEF) in 1976.

(b) He founded the Bahujan Samaj Party (BSP) in 1984.

(c) He regarded political power as a master key to attaining social equality.

(d) He was a founder of Dalit Shoshit Samaj Sangharsh Samiti (DSSSS).

Which of the statements given above are correct?

(1) Only (a), (b), (d) (2) Only (b), (c), (d)

(3) Only (a), (c), (d) (4) Only (a), (b), (c)

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

बहुजन समाज पक्ष :

- संस्थापक : काशीराम
- 1978 साली (बामसेफ) The all india backward and minority communities employes federation.
- सरकारी कर्मचारी संघटना.
- 1982 साली दलित शोषित समाज संघर्ष समिती.
- 1984 साली बहुजन समाज पक्षाची स्थापना.

- **विचारसरणी :**
  - Social Transformation and Economic Emancipation of Bahujan Samaj.
  - आधी राजकीय सुधारणा मग सामाजिक सुधारणा.
  - हरिजन शब्दाला विरोध.
  - दलित शब्द जास्त समर्पक.
  - राजकीय चिन्ह : हत्ती
- **कामगिरी :**

लोकसभा	प्राप्त जागा	टक्केवारी	राज्य
1989	4	2.07%	पंजाब
2004	19	5.33%	उत्तरप्रदेश
2009	21	6.17%	मध्यप्रदेश
2014	0	4.19	–
2019	10	3.67%	उत्तरप्रदेश

5. जोड्या जुळवा : **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

कामगार संघटनेचे नाव	**कोणत्याही पक्षाशी संलग्न आहेत ?**
(a) ऑल इंडिया ट्रेड युनियन कॉंग्रेस (आयटक)	(i) भारतीय जनता पक्ष (भाजपा)
(b) इंडियन नॅशनल ट्रेड युनियन कॉंग्रेस (इंटक)	(ii) भारतीय कम्युनिस्ट पक्ष (मार्क्सवादी)
(c) भारतीय मजदूर संघ (बी.एम.एस.)	(iii) भारतीय कम्युनिस्ट पक्ष (सी.पी.आय.)
(d) सेंटर ऑफ इंडियन ट्रेड युनियन (सिटू)	(iv) भारतीय राष्ट्रीय कॉंग्रेस (आय.एन.सी.) /कांग्रेस (आय)

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	**(b)**	**(c)**	**(d)**
(1)	(ii)	(iii)	(iv)	(i)
(2)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
(3)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
(4)	(iv)	(ii)	(i)	(iii)

Match the pairs :

Name of Trade Union	**Associated with which party?**
(a) All India Trade Union Congress (AITUC)	(i) Bharatiya Janata Party (BJP)
(b) Indian National Trade Union Congress (INTUC)	(ii) Communist Party of India (Marxist) (CPM)

(3) Offences related to adulteration of food and drugs

(4) None of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

43. डेव्हिड ओसबॉर्न टेड गॅब्लर यांच्या कोणत्या ग्रंथामध्ये 'नव लोक व्यवस्थापन' ही संकल्पना मांडण्यात आली ?

(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(1) Towards New Public Administration

(2) Reinventing Government

(3) The New State

(4) Dynamic Administration

In which of these books did David Osborne and Ted Gaebler introduce the concept of 'New Public Management' ?

(1) Towards New Public Administration

(2) Reinventing Government

(3) The New State

(4) Dynamic Administration

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

- रिइन्व्हेंटिंग गव्हर्नमेंट :
  - न्यू पब्लिक मॅनेजमेंट :
    - डेव्हिड ओस्बोर्न/टेड गेब्लर यांच्या 1992 मधील ''Reinventing Government'' या पुस्तकात या संकल्पनेचा उगम झाला.
    - 1960 मध्ये New Public Administrationउदयास आले आणि त्यानंतर त्यावर पुन्हा संशोधन म्हणजे ''New Public Management'' होय.
    - डेव्हिड ओस्बोर्न/टेड गेब्लर यांनी 'पब्लिक मॅनेजमेंट'ची 10 तत्त्वे सांगितली आहेत ती खालीलप्रमाणे :

1. Catalyfic government
2. Community owned govt.
3. Conpetitive govt.
4. Mission driven govt.
5. Result criented govt.
6. Customer driven govt.
7. Enterprising govt.
8. Anticipatory govt.
9. Decentralized govt.
10. Market criented govt.

- NPM खालील बाबींना विरोध करते.

1. राजकारण आणि प्रशासन यांची फारकत
2. Hierarchy.
3. Centralization.
4. Rigidity of rules.
5. R/igidity in procedural aspects.

NPM चे फायदे :

1. Decentralization
2. सार्वजनिक कंपन्यांचे खाजगीकरण
3. सरकारी संस्थांना अधिक स्वायत्तता
4. लोकप्रशासनातील लोकांचा वाढता सहभाग.
5. नागरी सेवेमध्ये सुधारणा.

44. नोकरशाहीची पद्धतशीरपणे सैद्धांतिक मांडणी सर्वप्रथम कोणी केली ? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(1) हर्बर्ट सायमन (2) मेरी पार्कर फॉलेट

(3) वुड्रो विल्सन (4) मॅक्स वेबर

Who had systematically theorized bureaucracy for the first time?

(1) Herbert Simon (2) Mary Parker Follett

(3) Woodrow Wilson (4) Max Weber

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- ब्यूरोक्रॅटीक थेअरी : मॅक्स वेबर या जर्मन समाजशास्त्रज्ञाची थेअरी.

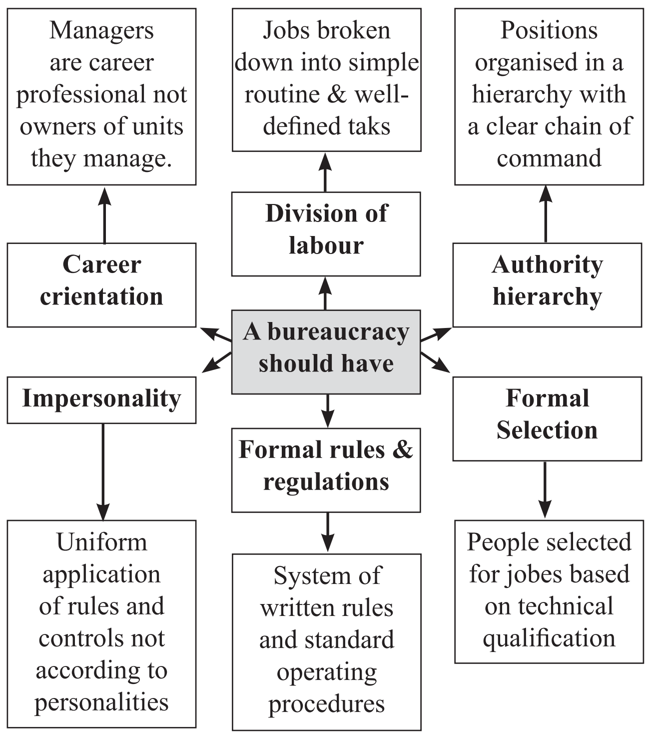

45. जिल्हाधिकारी यांच्या अधिकार व कार्ये याबाबतीत चुकीचे विधान कोणते ? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(1) तो जिल्हा जनगणना अधिकारी असतो.

(2) तो फक्त लोकसभा मतदारसंघासाठी निवडणूक अधिकारी असतो.

(3) नैसर्गिक आपत्ती व इतर आणीबाणी प्रसंगी संकटकालीन आपत्ती व्यवस्थापनाचा प्रमुख असतो.

the size of title area. and the municipal service. being provided or praposed to be provided by an industrial establishment in that area and such other factor as he may deem by public notification.

71. 74 व्या घटनादुरुस्ती कायद्याच्या संदर्भात पुढीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे/त.? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) या कायद्याने भारताच्या संविधानात भाग XI-A जोडला आहे.

(b) या कायद्याने भारताच्या संविधानात बारावे परिशिष्ट जोडले आहे.

पर्यायी उत्तरे :

(1) फक्त (a) (2) फक्त (b)

(3) दोन्ही (4) एकही नाही

Which of the following statements is/are correct in the context of 74th Constitutional Amendment Act ?

(a) The Act has added Part XI-A to the Constitution of India.

(b) The Act has added Twelfth Schedule to the Constitution.

Answer Options :

(1) Only (a) (2) Only (b)

(3) Both (4) Neither

स्पष्टीकरण - उत्तर क्र. 2

74 वी घटनादुरुस्ती नुसार,	
243P	व्याख्या
243Q	नगरपंचायत स्थापना
243R	रचना
243S	वॉर्ड समित्या
243T	आरक्षण
243U	कालावधी
243V	अपात्रता
243W	नगरपालिका अधिकार प्राधिकार व कार्ये
243X	कर
243Y	वित्त आयोग
243Z	लेखापरिक्षण
243ZA	राज्य निवडणुक आयोग
243ZB	संघ राज्यक्षेत्राला लागू असणे.
243ZC	ठराविक क्षेत्रांना लागू नसणे.
243ZD	जिल्हा नियोजन आयोग
243ZE	महानगर नियोजन समिती
243ZF	विद्यमान कायदे व नगरपंचायत अस्तित्वात असणे.
243ZG	न्यायालयास हस्तक्षेप करण्यास मनाई.

- अंमलबजावणी : 1 जून 1993
- संविधानात भाग IX-A चा समावेश करण्यात आला.
- या कायद्याने भारताच्या संविधानात 12 वे परिशिष्ट जोडले गेले त्यात एकूण 18 विषय आहेत.

72. भारतातील छावणी क्षेत्र पालिकेसंबंधी खालील विधाने विचारात घ्या : (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) छावणी क्षेत्र पालिका चार वर्गामध्ये विभागल्या आहेत.

(b) वर्ग-IV छावणी क्षेत्र पालिकेमध्ये फक्त चार सदस्य निवडून येतात.

(c) वर्ग-IV छावणी क्षेत्र पालिकेमध्ये नागरी लोकसंख्या ही दोन हजार पांचशेपेक्षा जास्त असत नाही.

(d) छावणी क्षेत्र पालिकेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याची नेमणूक संरक्षण मंत्र्याद्वारे केली जाते.

वरीलपैकी कोणती विधाने योग्य आहेत ?

(1) (b) आणि (c) (2) (a), (b) आणि (d)

(3) (a) आणि (c) (4) वरील सर्व

Consider the following statements about Cantonment Boards in India :

(a) Cantonment Boards are divided into four categories.

(b) In category-IV cantonments, there are only four members who are elected.

(c) In category-IV cantonments, the civil population does not exceed two thousand five hundred.

(d) The Chief Executive Officer of the Cantonment Board is appointed by the Defence Minister,

Which of the statements given above are correct ?

(1) (b) and (c) (2) (a), (b) and (d)

(3) (a) and (c) (4) All of the above

स्पष्टीकरण - उत्तर क्र. 3

कँटोन्मेंट बोर्ड :

- घोषित करण्याचा अधिकार केंद्र शासनास आहे.
- जुना कायदा : Cantonment board act 1924 रद्द करून नवीन Cantonment Act 2006.
- Cantonments Act 2006 नुसार छावणी मंडळाचे तेथील लोकसंख्येच्या आधारावर 4 श्रेणीमध्ये वर्गीकरण केले आहे.

3 भारतातील मानव संसाधन विकास आणि मानवी हक्क स्वरुप व संकल्पना

I. भारतातील मानव संसाधन विकास

1 भारतातील मानव संसाधन विकास

1. **खालीलपैकी कोणती मानव संसाधन विकासाची साधने आहेत ? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

(a) कौशल्यवाढ (b) संशोधन
(c) तंत्रज्ञानाचा विकास (d) उद्योजकता विकास
(e) कार्यक्षम मनुष्यबळ विकास

पर्यायी उत्तरे :
(1) फक्त (a)
(2) (a), (b) आणि (d)
(3) (a), (b), (e) आणि (d)
(4) वरीलपैकी सर्व

Which of the following are the means of Human Resource Development ?

(a) Skill Enhancement
(b) Research
(c) Development of Technology
(d) Entrepreneurship Development
(e) To develop efficient manpower

Answer Options :
(1) Only (a) (2) (a), (b) and (d)
(3) (a), (b), (e) and (d) (4) All of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- मानव संसाधनाचा विकास साधनांमध्ये वरील सर्व गोष्टींचा समावेश होतो.
- कौशल्यवाढ, संशोधन, तंत्रज्ञानाचा विकास, उदयोजकता विकास, कार्यक्षम मनुष्यबळ विकास या सर्व बाबी त्यात समाविष्ट होतात.

2. **खालीलपैकी भारतातील लोकसंख्यावाढीची कारणे कोणती आहेत ? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

(a) जन्मदर व मृत्यूदरातील तफावत
(b) विवाहाची सार्वत्रिकता
(c) लहान वयात विवाह
(d) बहुपत्नित्व

पर्यायी उत्तरे :
(1) फक्त (a) (2) (a) आणि (c)
(3) (a), (c) आणि (d) (4) वरीलपैकी सर्व

Which of the following are the reasons for population growth in India ?

(a) The difference between birth rate and mortality rate
(b) The universality of marriage
(c) Marriage at an early age
(d) Polygamy

Answer Options :
(1) Only (a) (2) (a) and (c)
(3) (a), (c) and (d) (4) All of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- जन्म आणि मृत्यूदरातील तफावत, लहान वयात विहाह, बहुपत्नित्व सर्वसाधारणपणे विवाह बंधनकारक असण्याच्या प्रवृत्तीमुळे लोकसंख्यावाढ होते.

3. **(a)** ज्या वेळी मृत्यूदर आणि जन्मदर हा सारखा असतो त्यावेळी लोकसंख्या स्थिर असते. **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

(b) जन्मदर जास्त आणि मृत्यूदर कमी असतो तेव्हा लोकसंख्या वाढते.
(c) मृत्यूदर जास्त आणि जन्मदर कमी असल्यास लोकसंख्या कमी होते.
(d) कोणत्याही देशातील लोकसंख्येची वृद्धी आणि ऱ्हास हा जन्मदर आणि मृत्यूदरावर अवलंबून असतो.

वरीलपैकी कोणते विधाने चुकीचे आहेत ?

(1) (a) आणि (d) (2) (a) आणि (c)
(3) (a), (c) आणि (d) (4) वरीलपैकी नाही

(a) Population is stable when mortality rate and birth rate are the same.
(b) Population increases when birth rate is high and mortality rate is low.
(c) If the morality rate is high and birth rate is low, then the population decreases.

(d) The growth and decline of population of any country depends on the birth rate and mortality rate.

Which of the statements given above are incorrect ?

(1) (a) and (d) (2) (a) and (c)

(3) (a), (c) and (d) (4) None of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- लोकसंख्यावाढ ही जास्त जन्मदर व कमी मृत्यूदर यातील तफावतीमुळे होते.
- B.R Q D R : Birth Rate : जन्मदर म्हणजे एका वर्षात 1000 लोकसंख्येमागे जन्माला येणाऱ्या बालकांची संख्या होय. B.R ला Natality Rate हा शब्द पण वापरतात.
- D.R: शब्द मृत्यूदर म्हणजे एका वर्षात 1000 लोकसंख्येमागे मृत्यू पावणाऱ्या व्यक्तींची संख्या होय.

4. राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण, 2000 मध्ये खालीलपैकी कोणत्या उद्दिष्टांचा समावेश आहे ? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) स्त्री-भ्रूणहत्या प्रतिबंधक कायदयाची अंमलबजावणी करणे.

(b) बालविवाह प्रतिबंधक कायदयाची कडक अंमलबजावणी करणे.

(c) छोट्या कुटुंबाची संकल्पना राबविणे.

(d) खेड्याच्या पातळीवर बाळंतपणाच्या सेवा उपलब्ध करुन देणे.

पर्यायी उत्तरे :

(1) (a) आणि (b) (2) (b) आणि (c)

(3) (b), (c) आणि (d) (4) सर्व पर्याय बरोबर आहेत

Which of the following objectives are included in the National Population Policy, 2000?

(a) Enforcing Female Foeticide Prevention Law.

(b) Strict enforcement of Child Marriage Prevention Law.

(c) Implementing the concept of small family.

(d) To provide maternity services at the village level.

Answer Options:

(1) (a) and (b) (2) (b) and (c)

(3) (b), (c) and (d) (4) All options are correct

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- **अल्पकालीन लक्ष्य :** माता व बाल आरोग्यासाठी एकात्मिक सेवा प्रणाली प्रस्थापित करणे. आरोग्य पायाभूत संरचना इ.
- **मध्यमकालीन लक्ष्य :** 2010 पर्यंत एकूण जनन दर 2.1 पर्यंत आणणे.
- **दीर्घकालीन लक्ष्य :** 2045 पर्यंत लोकसंख्येत स्थैर्य साध्य करणे.
- तसेच इतर सामाजिक उद्दिष्टे ही होती.
- **माता मृत्यू दर :** 100 पेक्षा कमी करणे.
- **शिशु मृत्यू दर :** 30 पेक्षा कमी करणे.
- सार्वत्रिक लसीकरण साध्य करणे.
- छोटे कुटुंब संकल्पनेला प्रोत्साहन देऊन एकूण जननदर (TFR) Repacement level कमी करणे.

5. खालील विधानापैकी कोणते/कोणती विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत ? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) एखाद्या देशाच्या किंवा त्यातील सुनिश्चित भूभागाच्या एका विशिष्ठ वेळच्या लोकसंख्येविषयी व तिच्या आर्थिक व सामाजिक अंगाविषयी आकडेवारी गोळा करण्याच्या, तिचे संकलन करण्याच्या व ती प्रसिद्ध करण्याच्या संपूर्ण प्रक्रियेला जनगणना असे म्हणतात.

(b) जनगणना ग्रंथ म्हणजेच सरकारी यंत्रणेने विशिष्ठ हेतूने गोळा केलेल्या लोकसंख्या विषयक विविधांगी प्राथमिक माहितीचे संकलन होय.

पर्यायी उत्तरे:

(1) फक्त (a) (2) फक्त (b)

(3) (a) आणि (b) (4) वरीलपैकी नाही

Which of the following statement(s) is/are correct?

(a) Census is the whole process of gathering, collecting and publishing statistics about the population of a specific time of a particular country and its economic and social aspects.

(b) The census is a compilation of various statistical data related to the population collected by the government system for a specific purpose.

Answer Options :

(1) Only (a) (2) Only (b)

(3) (a) and (b) (4) None of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 3

- अशी वाक्ये ही normally बरोबरच असतात.
- अशा प्रश्नांसाठी फक्त logic वापरुन उत्तर काढता येऊ शकते.
- भारताची 2011 ची जनगणना ही 15 वी स्वातंत्र्यानंतर 7 वी होती.
- 1872 लॉर्ड मेथीने प्रयत्न केले पण जनगणना पूर्ण होऊ शकली नाही.
- 1881 लॉर्ड रिपनची 1st जनगणना.
- स्वातंत्र्यानंतर भीर समितीच्या शिफारशीनुसार जनगणनेची पुर्ण जबाबदारी केंद्राने घेतली.
- भारतात जनगणना कायदा, 1948 समंत करून 1951 ला 1st जनगणना झाली.

6. **खालीलपैकी भारतात सर्वप्रथम संतती नियमन केंद्राची स्थापना कोणी केली ?** **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

(a) डॉ. र.धों. कर्वे (b) डॉ. इरावती कर्वे
(c) डॉ. आनंदी कर्वे (d) डॉ. गो.ग. कर्वे

पर्यायी उत्तरे :

(1) फक्त (a) (2) फक्त (b)
(3) फक्त (d) (4) वरीलपैकी नाही

Who among the following established the first Birth Control Centre in India ?

(a) Dr. R.D. Karve (b) Dr. Irawati Karve
(c) Dr. Anandi Karve (d) Dr. G.G. Karve

Answer Options :

(1) Only (a) (2) Only (b)
(3) Only (d) (4) None of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 1

- **रं.धो. कर्वे** यांनी 1st संतती नियमन केंद्राची स्थापना केली.
- 1921 ची स्थापना.
- हे महर्षी धोंडो केशव कर्वे चे ज्येष्ठ पुत्र होते.
- 1923 'संततीनियमन आचार आणि विचार' पुस्तक लिहिले.
- 1927 मध्ये 'समाजस्वास्थ' हे सामाजिक आरोग्यावरील मासिक सुरु केले.

7. **खालीलपैकी कोणते वर्ष संयुक्त राष्ट्र संघाने जागतिक लोकसंख्या वर्ष म्हणून घोषित केले ?** **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

(1) 1949 (2) 1974
(3) 1978 (4) 1920

Which of the following years was declared by the United Nations as the World Population Year ?

(1) 1949 (2) 1974
(3) 1978 (4) 1920

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

- **जागतिक लोकसंख्या दिन :** 11 जुलै 1987 ला जगाने 5 अब्जाचा आकडा पार केला, त्यामुळे 1989 पासून 11 जुलै लोकसंख्या दिन म्हणून साजरा केला जातो.
- **जागतिक लोकसंख्या वर्ष** : 1974.
- 1974 हे जागतिक लोकसंख्या वर्ष म्हणून घोषित केले.
- 11 जुलै हा लोकसंख्या दिन म्हणून साजरा केला जातो कारण लोकांचे लक्ष लोकसंख्या वाढीमुळे काय काय दुष्परिणाम ओढले जातात हे दाखवून देण्यासाठी.

8. **2011 च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्राचे लिंग प्रमाण काय आहे ?** **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

(1) 940 (2) 921
(3) 929 (4) 1021

What is the sex ratio of Maharashtra as per the 2011 census ?

(1) 940 (2) 921
(3) 929 (4) 1021

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 3

- भारताचे लिंग गुणोत्तर : 943 (2011 नुसार).
- महाराष्ट्राचे लिंग गुणोत्तर : 929.
- भारताचे 0-6 लिंग गुणोत्तर : 919.
- महाराष्ट्राचे 0-6 लिंग गुणोत्तर : 894.
- लिंग गुणोत्तर 1000 पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या होय.

9. **साक्षरता दरातील क्रमवारीनुसार भारतातील खालील राज्यांचा क्रम लावा. (जनगणना 2011)** **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

(a) महाराष्ट्र (b) हिमाचल प्रदेश
(c) दिल्ली (d) तामिलनाडू

पर्यायी उत्तरे:

(1) (d), (c), (b),(a) (2) (c), (b), (d), (a)
(3) (b), (c), (a), (d) (4) (c), (b), (a),(d)

Arrange the following States of India according to rankings in Literacy Rate. (census 2011)

(a) Maharashtra (b) Himachal Pradesh
(c) Delhi (d) Tamil Nadu

Answer Options :

(1) (d),(c), (b), (a) (2) (c), (b), (d), (a)
(3) (b), (c), (a), (d) (4) (c), (b), (a), (d)

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- **(1)** दिल्ली, (2) हिमाचल प्रदेश, (3) महाराष्ट्र, (4) तमिळनाडू

Top Highest literate states of India ranking :		
1	केरळ	94%
2	लक्षद्वीप	91.85%
3	मिझोराम	91.33%
4	गोवा	88.70%
5	त्रिपूरा	87.22%

2011 च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्रातील एकूण साक्षरतेच्या टक्केवारीनुसार पहिले 5 जिल्हे		
1	मुंबई उपनगर	89.9%
2	मुंबई शहर	89.2%

3	नागपूर	88.4%
4	अकोला	88%
5	अमरावती	87.4%

10. **बेकारी म्हणजे :** **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
(a) काम करण्याची इच्छा नसणे
(b) श्रमशक्ती काम करण्याच्या उपलब्ध स्थानांच्या संख्येपेक्षा अधिक असते
(c) काम करण्याची इच्छा आणि शक्ती असुन ही काम न मिळणे
(d) प्रचलित मजुरीच्या दरात काम न मिळणे
पर्यायी उत्तरे :
(1) फक्त (b) (2) (a) आणि (b)
(3) (a), (b) आणि (c) (4) (b),(c) आणि (d)

Unemployment means :
(a) Not wanting to work
(b) The workforce exceeds the number of work openings
(c) Not getting a job despite the desire and strength to work
(d) Not getting work at prevailing wage rates

Answer Options :
(1) Only (b) (2) (a) and (b)
(3) (a), (b) and (c) (4) (b), (c) and (d)

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- बेकारी म्हणजे काम करण्याची इच्छा असूनही काम न मिळणे.
- शारीरिक व मानसिकदृष्ट्या सक्षम असूनही समाज मान्य वेतनावर काम करणयाची इच्छा असूनही रोजगार न मिळणे म्हणजे बेरोजगारी होय.

11. **खाली भारतातील युवकांमधील कार्य सहभाग दराचा कल आणि फरक (1981–2011). दर्शविला आहे. योग्य जोड्या लावा :** **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

जनगणना वर्ष (I)	**एकूण युवकांचा कामातील सहभाग (II)**
(a) 1981	(i) 42.4
(b) 1991	(ii) 36.9
(c) 2001	(iii) 47.1
(d) 2011	(iv) 44.6

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	**(b)**	**(c)**	**(d)**
(1)	(iii)	(ii)	(i)	(iv)
(2)	(i)	(iii)	(iv)	(ii)
(3)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
(4)	(ii)	(i)	(iii)	(iv)

Following is work participation rate trend and differentials among youth in India (1981-2011).Match the following pairs.

Census Year (I)	**Total Youth Work Participation (II)**
(a) 1981	(i) 42.4
(b) 1991	(ii) 36.9
(c) 2001	(iii) 47.1
(d) 2011	(iv) 44.6

Answer Options :

	(a)	**(b)**	**(c)**	**(d)**
(1)	(iii)	(ii)	(i)	(iv)
(2)	(i)	(iii)	(iv)	(ii)
(3)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
(4)	(ii)	(i)	(iii)	(iv)

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 3

1981 → 47.1
1991 → 44.6
2001 → 42.4
2011 → 36.9

- युवकांचा कामातील सहभाग दर हा कमी होत आहे कारण बेरोजगारी वाढत आहे.
- जसे जसे शिक्षणाची पातळी वर जाते तसतसे बेरोजगरीचे प्रमाण वाढत जाते.
- Ph.D holder माणूस हा त्याच्या level च्या ठिकाणीच काम करण्याला प्राधान्य देईल आणि जर तसे काम मिळाले नाहीतर तो बेरोजगार राहणे पसंद करेल.
- पण 10 वी नापास झालेला व्यक्ती, कुठेही काम करून रोजगारात सहभागी होईल. म्हणजे येथे बेरोजगारीचे प्रमाण कमी असेल.

12. **सन 1835 मध्ये .... यांनी लॉजीस्टीक कर्हचा वापर करुन लोकसंख्याविषयक अंदाज करण्याची पद्धती विकसित केली.** **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
(1) प्लेटलेट (2) क्वेटलेट
(3) श्रॉफर (4) माल्थस्

In 1835, ... developed population projection method by using logistic curve.
(1) Platelet (2) Quetelet
(3) Shrofer (4) Malthus

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

- **क्वेटलेट** याने ही पद्धती 1835 मध्ये वापरली.

II. मानवी हक्क स्वरुप व संकल्पना

1 मानवी हक्क स्वरुप व संकल्पना

1. **पुढीलपैकी कोणते विधान हे हक्काची हमी देण्यासाठी महत्त्वाचे कारण नाही ? (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
   (1) हक्क लोकशाहीचे संरक्षण करतात
   (2) हक्क बहुमताच्या जुलूमशाहीपासून अल्पसंख्यकांचे संरक्षण करतात
   (3) मर्यादित शासनाचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी हक्क एक उत्तम मार्ग आहे
   (4) हक्कांमुळे स्पर्धात्मक वातावरण तयार होते
   Which of the following is not a strong reason why rights should be guaranteed ?
   (1) Rights sustain democracy
   (2) Rights protect minorities from the tyranny of the majority
   (3) Rights are a definite way to ensure limited government
   (4) Rights create an atmosphere of competition

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- वरील पश्न logic लावून सुटू शकतो.
- 4 पर्यायातील पहिले 3 पर्याय हे मुलभूत हक्काची हमी देण्यासाठी महत्त्वाची कारणे वाटतात.
- पण पर्याय क्र.4 मध्ये वापरलेला शब्द 'स्पर्धात्मक वातावरण' हा आपल्याला काही अशी चुकीचा वाटू शकतो.

☻ HR & HRD **पेपर मधील काही प्रश्न ही अशीच** logic **लावून सोडवायची असतात यासारख्या प्रश्नांची उत्तरे निवडत असताना आतापर्यंतचा अभ्यास खूप पुरेसा ठरतो.**

2 मानवी हक्क आयोग

1. **खालीलपैकी अयोग्य कथन ओळखा – (मानवी हक्क संरक्षण (संशोधित) कायदा, 2019) . (राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
   (1) या कायद्याने राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाच्या सदस्याची संख्या वाढविली.
   (2) सर्वोच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश राहिलेल्या व्यक्तीला देखील NHRC चे अध्यक्ष म्हणून नियुक्त केले जाईल, अशी तरतूद आहे.
   (3) उच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश राहिलेल्या व्यक्तीला देखील राज्य मानवी हक्क आयोगाचे अध्यक्ष म्हणून नियुक्त केले जाईल, अशी तरतूद आहे.
   (4) या कायद्याने राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाच्या अध्यक्ष व सदस्यांचा कार्यकाळ वाढविला.
   Select the incorrect statement from the following - (The Protection of Human Rights (amendment) Act, 2019)
   (1) It increased the number of members of National Human Rights Commission (NHRC).
   (2) It provided that a person who has been a judge of the Supreme Court is also made eligible to be appointed as Chairperson of NHRC.
   (3) It provided that a person who has been a judge of High Court is also made eligible to be appointed as Chairperson of State Human Rights Commission.
   (4) It increased the term of Chairperson and members of National Human Rights Commission.

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

NHRC	1993	2019
सदस्य संख्या	• 1 अध्यक्ष • 4 नियुक्त सदस्य • 4 पदसिद्ध सदस्य • SC, ST, women minority commission चा अध्यक्ष • एकूण सदस्य : 9	• 1 अध्यक्ष • 5 नियुक्त सदस्य (महिला असावी). • 7 पदसिद्ध सदस्य SC, ST, women minority OBC, Child, disabled commision चे अध्यक्ष. • एकूण सदस्य : 13
» यावरून आपले पर्याय क्रमाक 1 बरोबर आहे.		
अध्यक्ष पात्रता	• SC चा सेवानिवृत्त सरन्यायाधीश. • HC चा सेवानिवृत्त मुख्य न्यायाधीश.	• SC चा सेवानिवृत्त सरन्यायाधीश किंवा न्यायाधीश. • HC चा सेवानिवृत्त मुख्य न्यायाधीश किंवा सरन्यायाधीश.

» यावरून आपले पर्याय क्रमांक 2 व 3 बरोबर आहेत.		
कार्यकाळ	● 5 वर्षे किंवा वयाची 70 वर्षे जे आधी पूर्ण होईल ते.	● 3 वर्षे किंवा वयाची 70 वर्षे जे आधी पूर्ण होईल ते.
» यावरून पर्याय क्रमांक 4 हा चुकीचा आहे. » कालावधी हा वाढविलेला नसून, कमी केलेला आहे.		
पुनर्नेमणूक	● होऊ शकते.	● होऊ शकते.

2. **योग्य कथन/ने ओळखा – (राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग)**
(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)
(a) अध्यक्ष व सदस्यांची नियुक्ती पाच सदस्यीय समितीच्या शिफारसीनुसार राष्ट्रपती द्वारा केली जाते.
(b) अध्यक्ष आणि सदस्य 5 वर्षाच्या कालावधीसाठी किंवा 65 वर्षाचे होईपर्यंत, यापैकी जे आधी असेल तोपर्यंत पद धारण करतात.
पर्यायी उत्तरे :
(1) फक्त (a) (2) फक्त (b)
(3) (a) व (b) दोन्ही (4) यापैकी नाही
Select the correct statement/s – (National Human Rights Commission)
(a) The Chairperson and members are appointed by the President on the recommendations of a five-member committee.
(b) The Chairperson and members hold office for a term of 5 years or until they attain the age of 65 years, whichever is earlier.
Answer Options :
(1) Only (a) (2) Only (b)
(3) Both (a) and (b) (4) None of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- NHRC च्या अध्यक्षपदाची नेमणूक राष्ट्रपती करतात.
- राष्ट्रपतीला समितीच्या शिफारशीनुसारच अध्यक्षाची नेमणूक करावी लागते.
- त्या समितीचा प्रमुख :
  1. पंतप्रधान
  2. गृहमंत्री
  3. लोकसभा सभापती
  4. लोकसभा विरोधी सदस्य
  5. राज्यसभा उपसभापती
  6. राज्यसभा विरोधी पक्षनेते.
- या समितीमध्ये 5 व्यक्ती नसून 6 सदस्य असल्याने पर्याय a हे चुकीचे ठरते.
- विद्यार्थ्यांनी लक्षात ठेवावे की, येथे राज्यसभा सभापती नसून राज्यसभा गृहाचे सदस्य नसतात.
- पर्याय क्र b मध्ये दिलेला कालावधी हा चुकीचा असून त्यांची नेमणूक 3 वर्ष/ 70 वर्ष जे आधी असेल तोपर्यंत ते पद धारण करू शकतात.

3 MH मानवी हक्क आयोग

1. **महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोगाच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणती विधाने अचूक आहेत ?**
(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)
(a) 6 मार्च, 2001 रोजी तो स्थापन करण्यात आला.
(b) न्या. अरविंद सावंत हे आयोगाचे पहिले अध्यक्ष होते.
(c) आयोगाचे मुख्यालय पुणे येथे आहे.
(d) जानेवारी 2021 मध्ये तुकाराम मुंडे यांची आयोगाचे सचिव म्हणून नियुक्ती करण्यात आली.
पर्यायी उत्तरे :
(1) (a), (b) आणि (d) (2) (a), (c) आणि (d)
(3) (c) आणि (d) (4) वरील सर्व
Which of the following statements regarding Maharashtra State Human Rights Commission are correct?
(a) It was constituted on 6th March, 2001.
(b) Justice Arvind Sawant was the first Chairperson of the Commission.
(c) The Headquarters of the Commission is at Pune.
(d) In January 2021, Tukaram Munde was appointed as a Secretary of Commission.
Answer Options :
(1) (a), (b) and (d) (2) (a), (c) and (d)
(3) (c) and (d) (4) All of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 1

Maharashtra HRC :
- स्थापना : 6 मार्च 2001 रोजी.
- रचना : 1 अध्यक्ष + 2 सदस्य
- आयोगाचे मुख्यालय हे मुंबई येथे असल्याने पर्याय c चूक ठरते.
- या आयोगाचे आतापर्यंतचे अध्यक्ष :
  1. अरविंद सावंत (2001 ते 2002)
  2. न्या. अनंत माने (2002 ते 2006)
  3. न्या. क्षितीज व्यास (2007 ते 2012)
  4. न्या. D.R. बन्नूनमथ (2012 ते 2017)

4 राज्यसेवा मुख्य परीक्षा 2021
PAPER - IV

1. **नीती आयोगाच्या संदर्भात खालील विधाने विचारात घ्या :**
(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)
(a) अध्यक्ष म्हणून भारताचे पंतप्रधान असतात.
(b) भारताचे राष्ट्रपती उपाध्यक्षांची निवड करतात.
(c) सर्व राज्यांच्या मुख्यमंत्र्यांचा समावेश गव्हर्निंग कौन्सिलमध्ये असतो.
वरीलपैकी कोणते/ती विधान/ने योग्य आहेत ?
(1) फक्त (a) बरोबर आहे
(2) फक्त (b) बरोबर आहे
(3) (a) आणि (b) बरोबर आहेत
(4) (a) आणि (c) बरोबर आहेत
Consider the following statements in the context of NITI Aayog :
(a) The Prime Minister of India is the Chairperson.
(b) Vice-Chairperson is appointed by the President of India.
(c) Governing Council comprises the Chief Ministers of all the States.
Which of the statements given above is/are correct ?
(1) Only (a) is correct
(2) Only (b) is correct
(3) (a) and (b) are correct .
(4) (a) and (c) are correct

स्पष्टीकरण - उत्तर क्र. 4

- **नीती आयोग (National Institution for transforming India) :**
  - » भारत सरकारची विकास धोरण ठरवणारी शिखर संस्था.
  - » 1 जानेवारी 2015 रोजी घोषणा
  - » मुख्यालय : नवी दिल्ली
  - » अध्यक्ष : पंतप्रधान
  - » उपाध्यक्ष : याची निवड राष्ट्रपती करत नसून पंतप्रधान करतात.
  - » सध्याला सुमन बेरी उपाध्यक्ष आहेत.
  - » CEO : श्री परमेश्वरन अय्यर
  - » नियामक परिषद : सर्व राज्यांचे CM आणि के. प्रदेशाचे गवर्नर

2. **जनता योजना कोणी तयार केली होती?**
(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)
(1) श्री विश्वेश्वरय्या (2) श्री मानवेंद्र नाथ रॉय
(3) श्री मन्नारायण अग्रवाल (4) श्री जयप्रकाश नारायण
Who formulated the People's Plan ?
(1) Shri Vishweshwaraya
(2) Shri Manvendra Nath Roy
(3) Shri Mannarayan Agarwal
(4) Shri Jayaprakash Narayan

स्पष्टीकरण - उत्तर क्र. 2

- **1934 विश्वेश्वरय्या योजना : M. विश्वेश्वरय्या**
- **1934 FICCI योजना :**
  - » FICCI या संघटनेने N.R. सरकार यांच्या अध्यक्षतेखाली ही राष्ट्रीय योजना सुचतिली.
- **1938 काँग्रेस योजना :** 1938 च्या हरिपुरा अधिवेशनात
  - » अध्यक्ष : सुभाषचंद्र बोस
  - » येथे राष्ट्रीय नियोजन समितीची स्थापना करण्यात आली आणि त्याचे अध्यक्ष पं. जवाहरलाल नेहरू होते.
- **1944 मुंबई योजना :** आठ उद्योगपतींनी चालू केलेली योजना
- **1944 गांधी योजना :** नारायण अग्रवाल
- **1945 जनता योजना :** मानवेंद्रनाथ रॉय
- **1950 सर्वोद्य योजना :** जयप्रकाश नारायण.

3. **''फैमिली क्रेडिट प्लॅन'' कोणत्या कार्यक्रमाशी/योजनेशी संबंधीत आहे ?** **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**
(1) आश्वासित रोजगार योजना
(2) जवाहर रोजगार योजना
(3) स्त्रिया आणि बालकांचा विकास योजना
(4) एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम
Which programme/scheme is related to "Family Credit Plan" ?
(1) Employment Assurarice Scheme
(2) Jawahar Employment Scheme
(3) Development of Women and Children Scheme
(4) Integrated Rural Development Programme

स्पष्टीकरण - उत्तर क्र. 4

- **IRDP :** योजनेची सुरूवात : 2 Oct 1980
- **उद्देश :**
  » ग्रामीण भागातील गरिबांना स्वंयरोजगाराचे स्त्रोत उभारण्यासाठी व्यापारी, सहकारी आणि प्रादेशिक बँकाच्या माध्यमातून आर्थिक मदत पुरवून सामाजिक, आर्थिक स्तरावर सुधारणा करणे.

4. खालीलपैकी कोणती विधाने 'दीनदयाल उपाध्याय ग्राम ज्योती योजना' करीता बरोबर आहेत ?

(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) ग्रामीण भारताला विद्युत जोडणी पुरवणे.

(b) ही योजना 100 टक्के केंद्रसरकारकडून पुरस्कृत आहे.

(c) ही योजना 25 टक्के राज्य सरकारने व 75 टक्के केंद्रसरकारने पुरस्कृत केली आहे.

(d) ही योजना फक्त दारिद्रय रेषेखालील कुटूंबासाठी आहे.

पर्यायी उत्तरे:

(1) (a) आणि (c) विधाने बरोबर आहेत .

(2) (b) आणि (d) विधाने बरोबर आहेत

(3) (a) आणि (b) विधाने बरोबर आहेत

(4) (a), (b) आणि (c) विधाने बरोबर आहेत

Which of the following statements are correct for 'Deen Dayal Upadhyaya Gram Jyoti Yojana'?

(a) To provide power connection to rural India.

(b) This Yojana is sponsored 100 percent by the Central Government.

(c) This Yojana is sponsored 25 percent by State Governments and 75 percent by the Central Government.

(d) This Yojana is only for BPL (Below Poverty Line) families.

Answer Options :

(1) Statements (a) and (c) are correct

(2) Statements (b) and (d) are correct

(3) Statements (a) and (b) are correct

(4) Statements (a), (d) and (c) are correct

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 1

- **DDU-GJY :** 25 July 2015. पटना येथून
- **उद्दिष्टे :**
  » 100% ग्रामीण विद्युकतीकरण व 24 × 7 वीजपुरवठ्याचे लक्ष्य साधणे.
  » घरगुती वापरासाठी आणि कृषी क्षेत्रासाठी वेगवेगळे फिडर निर्माण करणे.
  » नुकसान कमी करण्यासाठी विजेचे मापन करणे यासाठी सर्वत्र मीटर बसवणे.
  » मंत्रालय : विद्युत मंत्रालय
  » ही योजना केंद्र पुरस्कृत योजना आहे.
  » इतर राज्य : 75:25 (75% केंद्र, 25% राज्य)
  » विशेष राज्य : 85:15 (85% केंद्र, 15% राज्य)

5. खालील विधानांपैकी कोणते बरोबर आहे ?

(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) प्रच्छन्न बेकारी उद्योग क्षेत्रात असते.

(b) प्रच्छन्न बेकारी शेती क्षेत्रात असते.

पर्यायी उत्तरे:

(1) (a) बरोबर आहे

(2) (b) बरोबर आहे

(3) (a)आणि (b) बरोबर आहेत

(4) वरीलपैकी कोणतेही बरोबर नाही

Which of the following statements are correct?

(a) Disguised unemployment is in industrial sector.

(b) Disguised unemployment is in agricultural sector.

Answer Options :

(1) (a) is correct

(2) (b) is correct

(3) (a) and (b) are correct

(4) None of the above

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 2

- **प्रच्छन्न/छुपी/अदृश्य बेरोजगारी :**
  » अविकसित आणि भारतासारख्या विकसनशील देशात ही बेरोजगारी आढळते.
  » वरवर रोजगारात दिसणाऱ्या काही व्यक्ती व्यवहारात बेरोजगार असतात. या पद्धतीत दिसून न येणाऱ्या बेरोजगारीला छुपी बेरोजगारी म्हणतात.
  » यामध्ये अतिरिक्त लोकांची सीमांत उत्पादकता शून्य असते.

6. जोड्या जुळवा : **(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)**

क्रांती	**उत्पादन**
(a) हरित क्रांती	(i) दुध उत्पादन
(b) धवल क्रांती	(ii) अन्नधान्य उत्पादन
(c) पीली क्रांती	(iii) मासेमारी उत्पादन
(d) नील क्रांती	(iv) तेलबिया उत्पादन

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	**(b)**	**(c)**	**(d)**
(1)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
(2)	(iii)	(ii)	(i)	(iv)
(3)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
(4)	(iii)	(iv)	(ii)	(i)

(R) ऐवजी रॉबर्टसनने एकूण व्यवहारांची (Total transaction) (T) ची मात्रा दिली.

- **केन्सचे equation :** n = PK : Real balance quantity equation.
  n = Total Currency in Circulation.
  P = Price for Consumtion Unit.
  K = Number of Consumtion Unit.
  » ह equation बाकी केंब्रिज आवृत्तीमधील सुधारणा आहे.

147. खर्चप्रेरित भाववाढ ही खालील परिस्थितीचा परिणाम आहे :
(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) उद्योगाची उत्पादन खर्चातील वाढ
(b) कर आणि जकातीमधील वाढ
(c) शेती उत्पादनातील वाढ

पर्यायी उत्तरे:
(1) (a) आणि (c) (2) (a) आणि (b)
(3) (a), (b) आणि (c) (4) (b) आणि (c)

Cost-push inflation is a result of the following situations :

(a) Cost of production of industry rises
(b) Increase in taxes and customs duties
(c) Increase in agricultural products

Answer Options :
(1) (a)and (c) (2) (a) and (b)
(3) (a), (b) and (c) (4) (b) and (c)

स्पष्टीकरण - उत्तर क्र. 2

- चलनवाढ ही दोन गटामध्ये टाकता येते.

अ.क्र	● पुरवठा कमी करणारी	अ.क्र	● मागणी वाढवणारी
	यालाच cost-push कारणे म्हणतात.		याला demand-pull कारणे म्हणतात.
(1)	नैसर्गिक संकट	(1)	खाजगी खर्चात वाढ
(2)	अपुऱ्या पायाभूत सुविधा	(2)	शासकीय खर्चात वाढ
(3)	अपुरी औद्योगिक वाढ	(3)	तुटीचा अर्थभरणा
(4)	उत्पादनातील घट	(4)	पतनिर्मिती
(5)	औद्योगिक कलह	(5)	काळा पैसा
(6)	उद्योगाची उत्पादन खर्चात वाढ	(6)	परकीय गुंतवणूक
(7)	कर आणि जकांतीतील वाढ	(7)	लोकसंख्या वाढ
(8)	निर्यात	(8)	सट्टेबाजी

148. SAARC ची खालील प्रमुख उद्दीष्ट्ये आहेत :
(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) संबंधित प्रदेशातील लोकांच्या सांस्कृतिक विकासाला आणि सामाजिक-आर्थिक कल्याणाला प्रोत्साहन देणे.
(b) सामूहिक आत्मनिर्भरतेचे लक्ष्य साध्य करणे.
(c) मुक्त प्रादेशिक व्यापाराचा विकास करणे.

पर्यायी उत्तरे:
(1) (a) आणि (b) विधाने योग्य आहेत
(2) (a) आणि (c) विधाने योग्य आहेत
(3) (b) आणि (c) विधाने योग्य आहेत
(4) (a), (b) आणि (c) विधाने योग्य आहेत

Following are the main objectives of SAARC :

(a) To promote the socio-economic welfare and cultural development of the people in the concerned region.
(b) To achieve the goal of collective self-reliance.
(c) To develop free regional trade.

Answer Options :
(1) Statements (a) and (b) are correct
(2) Statements (a) and (c) are correct
(3) Statements (b) and (c) are correct
(4) Statements (a), (b) and (c) are correct

स्पष्टीकरण - उत्तर क्र. 4

- **SAARC : South asian association for regional cooperatoin.**
  » स्थापना : Dec 1985
  » सचिवालय : काठमांडू
  » सदस्य : 8 (श्रीलंका, भूतान, नेपाळ, भारत, मालदिव, पाकिस्तान, बांगलादेश.)
  » 2007 मध्ये अफगाणिस्तान सार्कचा सदस्य झाला.
- **सार्कची उद्दिष्टे :**
  1) दक्षिण आशियातील लोकांचे राहणीमान सुधारणे व लोककल्याण साधणे.
  2) आर्थिक वाढ, सामाजिक विकास, सांस्कृतिक विकास साधणे.
  3) दक्षिण आशिया प्रदेशात स्वंयपूर्णता निर्माण करणे.
  4) प्रादेशिक शांतता वाढीस लावणे
  5) 1995 साली सार्क देशांनी SAPTA करार केला या कराराच्या माध्मातून क्षेत्रीय व्यापारात भर पडली.

149. आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधिचे/ची कार्य/कार्ये ....
(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) स्थिरीकरणास प्रोत्साहन देणे
(b) अरिष्टांना प्रतिबंध करण्यास मदत करणे
(c) व्यापाराला चालना देऊन वृद्धीला प्रोत्साहित करणे

पर्यायी उत्तरे :
(1) (a) आणि (b) विधाने योग्य आहेत
(2) (b) आणि (c) विधाने योग्य आहेत
(3) (a) आणि (c) विधाने योग्य आहेत
(4) (a), (b) आणि (c) विधाने योग्य आहेत

The International Monetary Fund's functions are ....

(a) to promote stability
(b) to help prevent crises
(c) to promote growth by facilitating trade

Answer Options :
(1) Statements (a) and (b) are correct
(2) Statements (b) and (c) are correct
(3) Statements (a) and (c) are correct
(4) Statements (a), (b) and (c) are correct

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 4

- **IMF :** 27 Dec, 1945
  - » सदस्य : 190
- **कार्ये :**
  - » IMF सदस्य देशांना व्यवहारतीवरील संकट दूर करण्यासाठी लघुमुदतीचे कर्ज देते.
  - » आर्थिक स्थैर्य निर्माण करण्यासाठी तसेच आर्थिक संकट टाळण्यासाठी IMF विविध देशांच्या, क्षेत्रीय संघटनांच्या तसेच जागतिक अर्थव्यवस्थेच्या आर्थिक धोरणांचा आढावा घेते.
  - » आर्थिक संकट टाळण्यासाठी IMF सदस्य देशांना धोरणात्मक सल्ला देते.
  - » सदस्य देशांना संरचनात्मक सुधारणा कार्यक्रम (SAPs) राबवण्यासाठी सुचना देते.
  - » आंतरराष्ट्रीय वित्तीय सहकार्य वाढविण्यास मदत करते.

150. **स्वच्छताविषयक (sanitary) आणि फियाटो सॅनिटरी उपाययोजना खालील गोष्टीशी संबंधित आहेत :**
(राज्यसेवा मुख्य परीक्षा : 2021)

(a) प्राणी व वनस्पतीचे आरोग्य व सुरक्षितता
(b) अन्न सुरक्षितता
(c) सामाजिक आरोग्य व सुरक्षितता

पर्यायी उत्तरे:
(1) (a) आणि (b) विधाने योग्य आहेत
(2) (b) आणि (c) विधाने योग्य आहेत
(3) (a) आणि (c) विधाने योग्य आहेत
(4) (a), (b) आणि (c) विधाने योग्य आहेत

Sanitary and Phyto Sanitary measures deal with :

(a) Animal and plant health and safety
(b) Food safety
(c) Social health and safety

Answer Options:
(1) Statements (a) and (b) are correct
(2) Statements (b) and (c) are correct
(3) Statements (a) and (c) are correct
(4) Statements (a), (b) and (c) are correct

स्पष्टीकरण – उत्तर क्र. 1

- **WTO** चे 6 आधारस्तंभ आहेत.
  1) WTO स्थापनेचा करार
  2) GATT
  3) GATS
  4) TRIPS
  5) तंटानिवारण विभाग
  6) व्यापारधोरणांचा आढावा.
- यातील GATT अंतर्गत काही प्रमुख करारांची यादी आहे.
  1) आयात शुल्क
  2) डंपिंगविरोधी करार
  3) आयात शुल्केतर अडथळे
  4) कृषी करार
  5) कापड व वस्त्र करार
  6) Sanitary and Phytosanitary measures agreement.
  7) Technical barier to trade agreement.
- **SPS :** Sanitary and Phytosanitary measures
  - » SPS हे WTO सदस्यांना सॅनिटरी (मानवी किंवा प्राणी आरोग्य) आणि फायटोसॅनिटरी (वनस्पती जीवन किंवा आरोग्य) उपायांचा विकास आणि अंमलबजावणीमध्ये मार्गदर्शन करण्यासाठी नियमांची चौकट प्रदान करते, ज्यामुळे व्यापारावर परिणाम होऊ शकतो.
  - » SPS नुसार अन्नाची सुरक्षिततेसाठी मानके तयार करण्यात येतात.
  - » म्हणून पर्याय a आणि b बरोबर आहे.